

Ds 2018:23 Vissa frågor om barnpornografibrottet och om avskaffad preskription för allvarliga brott mot barn

Sammanfattning

Rädda Barnen har fått tillfälle att yttra sig över utredningen, Ds 2018:23, Vissa frågor om barnpornografibrottet och om avskaffad preskription för allvarliga brott mot barn. Rädda Barnen välkomnar en översyn av barnpornografibrottet men delar inte utredningens slutsatser i alla delar.

I korthet har Rädda Barnen följande synpunkter på utredningen.

- Rädda Barnen avstyrker utredningens förslag om att låta barnpornografibrottet stå kvar i 16 kapitlet, Brottsbalken, (BrB). Rädda Barnen är anser att brottet kan delas upp genom att verkliga barn regleras i 6 kapitlet, (kap) och fiktiva regleras i 16 kap BrB.
- Rädda Barnen är positiva till utredningens förslag om ett förändrat skuldrekvisit. Dock önskar Rädda Barnen gå längre genom ett förslag om strikt ansvar i första hand samt ett oaktsamhetsansvar som är kombinerat med ett kontrollansvar i andra hand.
- Rädda Barnen är positiva till utredningens förslag om den förändrade ordningsföljden för de omständigheter som kvalificerar barnpornografibrottet som grovt.
- Rädda Barnen är positiva till utredningens förslag om ett höjt minimistraff för grovt barnpornografibrott men anser inte att skärpningen är tillräcklig.
- Rädda Barnen avstyrker utredningens förslag om att behålla brottsbeteckningen *barnpornografibrott*.
- Rädda Barnen avstyrker utredningens förslag om att införa ringa barnpornografibrott som en egen brottsbeteckning.
- Rädda Barnen är positiva till utredningens förslag om att avskaffa preskriptionstiden för vissa brott men anser att preskriptionstiden avseende skildring och spridning av dokumenterade sexuella övergrepp mot barn även bör avskaffas.

3. Barnpornografibrottets placering

Utredningen har kommit till slutsatsen om att barnpornografibrottet bör stå kvar i 16 kap. BrB om brott mot allmän ordning. Skälet till detta är att nackdelarna med de utredningsproblem som en flytt skulle innebära överväger fördelarna. Utredningen menar att en flytt till 6 kap. BrB skulle innebära effekter som kan medföra betydligt längre utredningstider än idag i och med att Förundersökningskungörelsen, (FUK) träder in. Detta skulle bland annat riskera att hindra en effektiv lagföring av den misstänkte. Vidare anføres i utredningen att placeringen i brottsbalken inte bör få styra prioriteringen hos polisen utan att detta snarare är att betrakta som en organisatorisk fråga.

En flytt sätter målsägandeperspektivet mer i fokus

Rädda Barnen anser att en flytt av bestämmelsen till 6 kap. skulle bidra till att målsägandeperspektivet får mer fokus i rättsprocessen. En flytt skulle bland annat innebära en statushöjning där polis och åklagare skulle behöva prioritera brottet på annat sätt genom att de uppställda kraven på informations- och underrättelseskyldigheten i FUK träder in. Vidare skulle det innebära ett större utrymme för målsäganden att hävda en rätt till målsägandebiträde och de rättigheter som är kopplat till ett sådant biträde. Rädda Barnen anser att en flytt inte bara skulle signalera brottets allvar utan även att det skulle tydliggöra och erkänna kränkningen av barnets personliga och sexuella integritet.

Förslag om uppdelning mellan fiktiva och verkliga barn

Straffbestämmelsen om barnpornografibrott omfattar både fiktiva och verkliga barn. Som utredningen stadgar är det mer vanligt än ovanligt att övergreppsmaterial omfattar verkliga barn. Rädda Barnen instämmer i viss del i utredningens synpunkter om att övergreppsmaterial som omfattar fiktiva barn har en mer logisk placering i 16 kap. även om det inte finns ett praktiskt hinder mot en flytt till 6 kap. Rädda Barnen förslår därför som lösning att den del av barnpornografibrottet som avser verkliga barn regleras i 6 kap. medan den del som avser fiktiva barn regleras i 16 kap. Genom en sådan ordning tillgodoses både skyddsintresset för det enskilda barnet samt för barn i allmänhet.

Spridningsbrottet bör betraktas som lika allvarligt som skildringsbrottet

Rädda Barnens uppfattning är att fall som rör skildringsbrottet som regel behandlas som ett målsägandebrott medan spridningsfallen utesluts från denna behandling. Enligt en studie från Barnafriad framgår att spridning av övergreppsmaterial utgör en kränkning utan psykologiskt slut i och med att det utsatta barnet tvingas leva med vetskapen om att materialet kan ses om och om igen, av förövaren eller av någon annan.¹ Mot bakgrund av detta anser Rädda Barnen att spridningsbrottet bör betraktas med samma tyngd och allvar som skildringsbrottet och att samtliga barn som förekommer i barnpornografiskt material bör betraktas som målsägande, oaktat huruvida de har kunnat identifieras eller ej. En flytt av bestämmelsen till 6 kap. skulle enligt Rädda Barnens mening tydliggöra målsägandeperspektivet för både skildringsbrottet och spridningsbrottet.

Gemensamt målsägandebiträde för icke-identifierade barn

¹ Se Jonsson, L., & Svedin, Fördjupningsrapport, Barn som utsätts för sexuella övergrepp på nätet, Stockholm/Linköping: Stiftelsen Allmänna Barnhuset & Barnafriad, 20.

Rädda Barnen anser att ett sätt att tillförsäkra barn som inte har identifierats i övergreppsmaterial en möjlighet att senare hävda sin rätt är att tilldela dessa barn ett gemensamt målsägandebiträde som kan föra talan om enskilt anspråk. Denna lösning skulle möjliggöra för de barn som vid ett senare skede identifieras att utkräva sin rätt till skadestånd.

Angående eventuella utredningsproblem

Rädda Barnen instämmer i att placeringen av brottet i sig inte bör vara styrande för hur polisen fördelar sina resurser. Utifrån utredningens iakttagelser, se sidan 96 i utredningen, samt Rädda Barnens uppfattning, verkar det faktiska läget vara att polisen styr sina resurser utifrån om brottet är att betrakta som ett brott i enlighet med 6 kap eller 16 kap. Mot bakgrund av detta anser Rädda Barnen att det är naivt att blunda för dessa omständigheter och att det i vart fall borde ligga inom utredningens område att komma med förslag på hur denna problematik är tänkt att lösas.

Rädda Barnen anser inte att argumentet om att en flytt skulle innebära högre arbetsbelastning för polis är fullgott. Perspektivet borde snarare ha sin utgångspunkt i vilken lösning som är mest gynnsam för barn. Rädda Barnen vill även upplysa om att de utredningsproblem som nämns i utredningen i viss mån redan föreligger idag. Vid utredning av sexualbrott som sker över internet och där 6 kap. BrB är tillämpligt, är det inte en ovanlighet att en gärningsman utsätter flera barn för brott samtidigt. Det är inte heller ovanligt att de utsatta barnen befinner sig med stor geografisk spridning i världen. I anledning av detta uppstår det inte sällan problem för polis och åklagare att identifiera de olika målsägandena och på så sätt fullborda sin informations- och underrättelseskyldigheten enligt FUK. Trots dessa svårigheter anses det ändå angeläget att fortsätta bedriva förundersökning och i vissa fall väcka åtal. I anledning av detta anser Rädda Barnen att samma inställning bör tillämpas vid bedömning kring om barnpornografibrottet ska flyttas till 6 kap. BrB.

3.4 Ett förändrat skuldrekvisit

Utredningen föreslår även ett förändrat skuldrekvisit på så sätt att den som skildrar ett barn i pornografisk bild ska kunna straffas även om han eller hon inte har haft uppsåt till men har varit oaktsam beträffande omständigheten att den avbildade personen är under 18 år.

Rädda Barnen ser positivt på att skuldrekvisitet i bestämmelsen ses över. Dock anser Rädda Barnen att förslaget inte ger barn ett fullgott skydd. Rädda Barnen föreslår istället att det införs ett strikt ansvar för gärningsmannen i förhållande till barnets ålder. Rädda Barnen anser att ett strikt ansvar i förhållande till barnets ålder är proportionerligt sett till den kränkning brottet innebär samt till det skydd varje barn har rätt till i enlighet med artikel 2, 19 och 34 i Barnkonventionen.

För det fall ett strikt ansvar av något skäl inte är genomförbart föreslår Rädda Barnen att bestämmelsen regleras genom ett oaktsamhetskrav som kombineras med ett kontrollansvar som innebär att gärningsmannen måste vidta åtgärder för att förvissa sig om barnets ålder.

4.2.4 Omformulerad bestämmelse om de kvalificerande omständigheterna

I utredningen föreslås att ordningsföljden ändras för de omständigheter som kvalificerar barnpornografibrott som grovt. Först bland de kvalificerande omständigheterna ska anges att det särskilt ska beaktas *om brottet avsett bilder där barnen är särskilt unga, utsätts för våld eller tvång eller utnyttjas på annat särskilt hänsynslöst sätt.*

Även om den förändrade ordningsföljden av de kvalificerande omständigheterna inte har någon betydelse för domstolarnas rättstillämpning så anser Rädda Barnen att förändringen kan verka normerande och bidra till ett bra och tydligt signalvärde.

Vidare föreslås i utredningen att den kvalificerande omständigheten *yrkesmässigt* ska utgå. Rädda Barnen har inga synpunkter i denna del.

4.3.3. En höjning av minimistraflet för grovt barnpornografibrott

I utredningen föreslås att minimistraflet för grovt barnpornografibrott höjs från fängelse i sex månader till fängelse i nio månader.

Rädda Barnen anser att straffskärpningen är ett steg i rätt riktning för att stärka skyddet för det enskilda barnet samt barn i allmänhet. Vidare anser Rädda Barnen att en straffskärpning tydligare skulle signalera till de brottsbekämpande myndigheterna att prioritera dessa brott i högre utsträckning. Som skäl mot en höjning av minimistraflet till ett år anförs i utredningen att detta skulle riskera att medföra en återhållsamhet från domstolarna att bedöma barnpornografibrott som grova när det rör de allvarligaste gärningarna och att detta i sin tur skulle innebära att syftet med höjningen skulle motverkas. Rädda Barnen håller inte med om denna bedömning och anser att straffet för grovt barnpornografibrott istället ska höjas till ett år. Enligt Rädda Barnens mening är det avgörande för om brottet ska rubriceras som grovt eller ej inte brottets värde i straffskalan utan snarare om någon av de kvalificerande omständigheterna är uppfyllda.

Vidare anser Rädda Barnen att utredningens argument om att det är ovanligt med stora höjningar av straffskalor inte räcker som motivering i denna del. Det som snarare borde beaktas vid bedömningen om ett höjt minimistraflet är det intresse som avses skyddas där kränkningen av det enskilda barnet och de skadeverkningar brottet medför för barn i allmänhet vägs in. Vidare måste det beaktas att den tekniska utvecklingen har möjliggjort för en snabb spridning av övergreppsmaterial idag. Rädda Barnen anser därför att lagstiftaren tydligare måste markera allvaret i den gärning och den kränkning denna typ av brott medför för barn.

5.1 Om brottsbeteckningen barnpornografibrott

Utredningen har kommit till slutsatsen att brottsbeteckningen *barnpornografibrott* inte bör ersättas av *dokumenterade sexuella övergrepp mot barn*. Som skäl till detta anförs bland annat att en förändring till ovan nämnd formulering skulle leda till en utslutning av dokumentation som inte avser ett bakomliggande brott. Vidare anförs att beteckningen skulle behöva bli mångordig för att beskriva brottets tillämpningsområde samt att dess pluralform riskerar att bidra till förvirring kring mängden övergrepp eller bilder. Därtill anförs även att *dokumenterade sexuella övergrepp mot barn* riskerar sammanblandning med beteckningar som *sexuellt övergrepp mot barn* och *sexuellt övergrepp*.

Rädda Barnen anser att begreppet barnpornografi bör ersättas med begreppet *dokumenterade sexuella övergrepp mot barn*. Detta är i linje med *Terminology Guidelines for the Protection of Children from Sexual Exploitation and Sexual Abuse* som Interagency Working Group tagit fram på initiativ av Ecpat International. Det främsta skälet till denna inställning är att begreppet barnpornografi är missvisande då det bygger på en uppfattning om att det skulle föreligga frivillighet från barnets sida. Detta riskerar i sin tur att legitimera övergreppen.

Utöver detta anser Rädda Barnen att användningen av begreppet barnpornografi riskerar att förminska det övergrepp och den kränkning brottet innebär.

Utredningens anförda skäl om att beteckningen skulle bli för mångordig vid en ändring anser Rädda Barnen utgör en grundlös argumentation, särskilt vid beaktande av att det idag finns flertalet exempel på mångordiga brottsbeteckningar inom svensk rätt.

Kring den problematik som utredningen framhåller kring pluralformen saknar Rädda Barnen en diskussion och problematisering kring om formuleringen *dokumenterat sexuell övergrepp mot barn* skulle vara en mer lämplig form.

5.2. Särskild brottsbeteckning för ringa barnpornografibrott införs

Utredningen har föreslagit att ringa barnpornografibrott blir en egen brottsbeteckning. Som skäl anges att detta skulle tydliggöra vad den tilltalade döms för och kommunikationen kring brottet skulle underlättas.

Rädda Barnen är negativt inställd till denna del av förslaget. Enligt Rädda Barnen skulle en sådan förändring få effekten att allvaret i brottet förminskas. Mot bakgrund av detta anser Rädda Barnen inte att det är nödvändigt att ringa införs som en egen brottsbeteckning.

6. Preskription av brott mot barn

6.6.1 Avskaffad preskription för de allvarligaste sexualbrotten mot barn

Utredningen har förslagit att följande brott undantas från preskription: våldtäkt som inte är mindre grov, grov våldtäkt, våldtäkt mot barn och könsstympning. Rädda Barnen ställer sig positiv till att dessa brott undantas från preskription.

6.6.2 Ingen ändring av preskription för barnpornografibrott

Dock anser Rädda Barnen att även preskriptionstiden avseende skildring- och spridningsfallen för barnpornografibrott bör tas bort. Vi vet idag att barn som utsätts för sexualbrott och som tvingas genomleva en spridning av övergreppsmaterialet genomlider en omfattande psykologisk påfrestning. Mot bakgrund av detta samt den omständigheten att den tekniska utvecklingen möjliggör för en bättre bevissäkring, bör även barnpornografibrottet undantas från preskription.

Stockholm som ovan

Ola Mattsson
Sverigechef
Rädda Barnen